

IN MEMORIAM: DR. TOMAŽ AŽMAN

HRABRI, ODLOČNI MOŽ DEJANJ

CIRIL PRAČEK

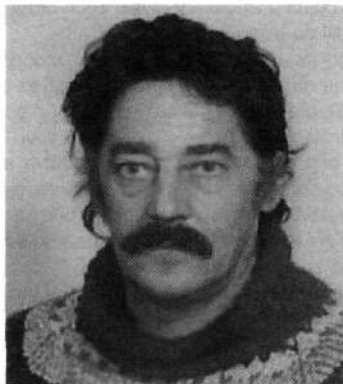
Besede so besede in ne morejo natančno izraziti občutij, kot bi se spodobilo in kot bi človek rad takrat, ko ga zapusti prijatelj reševalec. Smo pač taki, da nas vežejo nepozabni trenutki in spomini v gorah, v skalah, kjer smo vsi samo ljudje brez naslovov ali z njimi, vendar tako trdno povezani med seboj kot nikjer drugje.

Po njihovih delih jih boste sodili in ocenili — in Tomaža bi rad pokazal pri delu v gorah. Pri delu s kirurškim nožem ga je spoznalo na stotine bolnikov. Eden od njih mu je dejal, ko je bil nekaj dni pred Tomaževo smrtjo pri njem na kontrolnem pregledu: »Veliko ste mi pomagali, da sem ostal pri življenju po nekaj zaporednih operacijah, in ne vem, kako naj se vam zahvalim.« — Zamišljeno ga je pogledal in dejal, da ne ve, kdo bo njemu pomagal...

Travma je morala biti strašna, da je ni prenesel.

S KRPLJAMI DO PASU V SNEG

Pred mnogimi leti — pisalo se je 1968. leto — smo se v mraku zbrali v Vojah. Okoli trideset mož nas je bilo, krepkih in odločnih. Trije naši prijatelji alpinisti so potrebovali pomoč, trije najboljši slovenski alpinisti, ki so se v hudi zimi

Doktor Tomaž Ažman

lotili Čopovega stebra. Prespali smo na seniku, tri dni je že močno snežilo, na koncu Voj je bilo že okoli poldrugi meter snega.

Po alarmu svojcev je načelnik jeseniške postaje Gorske reševalne službe **Ludvik Zalokar** zbral reševalce iz Zgornjesavske doline in iz Bohinja ter odredil pripravno stanje tudi drugih slovenskih postaj. Pred to močno skupino so odšli na pot ljubljanski reševalci.

Tisto jutro, ko so se dvignili na pot reševalci v Vojah, za Ljubljancani ni bilo več sledi; snega je

višje), v nedeljo, ki se je začela z zelo lepim vremenom, pa so krenili proti vrhu in ga dosegli po smeri prvopristopnikov, po Abruz-zijevi smeri, ne da bi med vzponom dihali dodatni kisik iz jeklenk. Za Vikija Grošlja je bil to že deseti osemtisočak, na katerega je priplezal, za Stipeta Božiča je bil to četrti osemtisočak, za najmlajšega člana odprave, 24-letnega električarja Zvonka Požgaja, pa prvi.

Ta čas sta **Boris Sedej**, alpinist iz Idrije, in Boštjan Kekec iz Škofje Loke čakala v taboru 4, da bi naslednji ali naslednje dni plezala proti vrhu.

Ko je četverica sestopala z vrha, se je vreme nenadoma poslabšalo, tako da je ekipa z vrha sestopala v zelo dramatičnih razmerah. Vreme se je slabšalo iz ure v uro, Kekec pa je pri tem zbolel za višinsko boleznijo in njegovo zdravstveno stanje je bilo izredno hitro kritično.

Zaradi nemogočnih vremenskih razmer je bil umik z gore komajda mogoč. Kekca so kljub temu dva dni pozneje, v torek, 15. junija, odnesli proti taboru 3, vendar je škofjeloški alpinist med transportom umrl. Soplezalci so ga

pokopali na gori, vsi drugi člani odprave pa so se umaknili v bazni tabor na višini 5100 metrov. Kot je sporočil vodja odprave, je odprava končala delo, vendar do trenutka, ko zaključujemo redakcijo te številke Planinskega vestnika, še nismo dobili iz Pakistana sporočila, kdaj se bodo člani odprave vrnili domov. Boštjan Kekec je bil član Plezalnega kluba Škofja Loka, po poklicu pa vojaški inštruktor. Bil je poročen in ima dva otroka. Plezal je od leta 1976 in je v tem času opravil 900 plezalnih vzponov. Od leta 1979 je bil aktiven kot alpinistični inštruktor. Aktiven je bil v vseh oblikah alpinističnih dejavnosti, kot so odpravarstvo, visoke alpske stene, športno plezanje in turno smučanje, nekaj uspehov pa je imel tudi v ekstremnem smučanju. Med najpomembnejšimi alpinističnimi vzponi, ki jih je opravil, so bili v Cordilleri Blanci in v severozahodni steni Šivlinga v Garvalski Himalaji.

Podrobnosti o tej uspešni, pa vendar tako tragični himalajski odpravi bomo lahko objavili, ko se bodo člani odprave vrnili v Ljubljano.

M. R.

bilo že dva metra in še vedno je močno snežilo. Samo tako močna in številna skupina je bila sposobna gaziti globok sneg. Menjavali smo se na sto korakov in do večera prišli na Velo polje. Tu sta se **Stane Koblar** in **Peter Ferjan** odločila, da bosta prenočila v lovski koči, drugi so se potrudili do Vodnikove kočice.

Snežilo je neprestano in izredno močno, kar vidno je naraščala debelina beline. Čez noč je zapadlo prek meter novine in položaj je postajal katastrofalno nevaren: grozili so plazovi. Nihče ni bil pripravljen sam prevzeti vodstva akcije, zato so se sporazumeli za šest najstarejših, ki naj sestavljajo vodstvo. V koči je bilo na srečo dovolj zalog hrane in tudi posamezniki so imeli s seboj za več dni živeža.

Zjutraj je **Marjan Keršič** za preizkus možnosti gibanja v snegu navezal krplice in v dvajsetih minutah naredil petnajst korakov. Na krpiljah se mu je udiralo do pasu. Kljub silni masi snega pa se plaz ni sprožil niti z *Vernarja*, niti s *Tosca*.

Marjan je resignirano ugotovil: »Fantje, ne moremo nikamor, videli ste, da je gibanje v tej masi snega nemogoče, plazovi pa tako očitno groze, da je vsak odhod iz kočice celo na smučeh (ki so jih imeli Gorenjci) nemogoč, ker bi z njimi odrezali plaz.« — Izkušeni vodje so molče potrdili in uvideli popolno upravičenost Marjanove ugotovitve.

TVEGANJE ŽIVLJENJA ZA SOČLOVEKA

Snežilo je neprestano.

Megla se je potem za hip odprla in na Velem polju sta se pokazali črni točki: Koblar in Ferjan. Tedaj je eden od vodij dejal: »Fantje, ta dva ne bosta sama nikoli prišla do nas, v lovski koči pa ni hrane. Potrebujemo šest prostovoljcev, ki bi bili pripravljene pregaziti stezo brez smuču in krpelj v ravni črti navzdol do Velega polja. Kdor se bo javil, naj se zaveda, da je tveganje stoodstotno. Po trije se bodo navezali, da jih bomo laže našli, če se bo sprožil plaz.«

Zgodilo se je tisto, kar je slovenskim reševalcem še v posebno čast, kajti v primeru življenjske nevarnosti, ko bi bilo na akciji ogroženo življenje reševalcev, lahko reševalci odstopijo od reševanja. Pa niso odstopili! Kot bi ustrelil sta bili pripravljene dve moštvu: iz Mojstrane **Mlekuž**, **Brojan mlajši** in dolgi **Janko Ažman**. Z Jesenic so bili trije, med njimi **doktor Ažman** in **Polajnar**, iz Ljubljane pa **Marjan Keršič**, ki je šel po gazi daleč navzdol, na rob, da bi opozoril na plaz. Bilo je sedem mož, ki so tvegali vse. Sedem takih, ki so izstopali, ki so se vedno pojavili, če je bilo potrebno.

To je tisto, kar želim podčrtati v zvezi s Tomažem: brez najmanjšega oklevanja je takoj tvegalo svoje življenje za človeka. — Zagazili so v celec in dolgi Janez Ažman, ki je v belino za-

gazil prvi, je gazil dobesedno do vratu in če ne bi bilo strmo navzdol, ne bi naredil niti koraka.

Čeprav je do Velega polja navzdol huda strmina, so gazili dobro uro do ravnine. Pregažena steza jim je služila še naslednji dan, kajti čeprav je neprestano močno snežilo, je smer ostala vidna.

Strah pred plazovi je minil, potencialna nevarnost pa je bila vsak hip večja. Sneg se je vztrajno kopičil in samo čakal na ukaz težnosti.

TRI ČRNE PIKE V BELINI

Ko so se s Koblarjem in Ferjanom vrnili k Vodnikovi koči, je poziv prostovoljcem zadel smučarje. Šest naj bi jih še ta dan utrla pot kolikor mogoče daleč proti koči v Doliču, javilo pa se jih je deset. To je bil še očitnejši hazard z življenjem kot steza na Velo polje, kar jim je narava povedala takoj, ko so s polja stopili v breg. To ni bil plaz, kot so tisti, ki grme čez stene, to je bila tiha smrt: v megli in sneženju so skoraj trčili ob najmanj deset metrov visok veletoč snega, ki je križal njihovo pot. Dobrih sto metrov naprej je njihovo smer križala tiha smrt tik za njihovimi hrbti.

Zatem se je megla dvignila, snežilo je še vedno kot vse pretekle dni, toda vsaj videli so kaj. Plazilo ni več. Takrat je Franci Koblar izrekel tisti znameniti stavek: »Bog ni baraba!«

Dolina, ki se dviga proti Doliču, je glede plazov prava past. Z obeh strani grozi tiha bela smrt, toda tiste dni je reševalcem proti vsem pravilom prizanesla. Okoli tri metre novega snega se ni premaknilo — z izjemo omenjenih dveh veletočkov.

Pregazili so pot do strmine pod Doličem in se obrnili nazaj proti Vodnikovi koči, da vzamejo vso težko opremo in hrano in jo prenesejo do Koče na Doliču. Na Velem polju so medtem vsi preostali reševalci s krpilji in čevlji pretlačili prostor za pristajanje helikopterja. Dobili so tudi radijsko zvezo z Voglom.

Medtem se je tloglo zvedrilo, da se je videlo visoko proti Triglavu. In tam gori visoko v belini so opazili tri črne pike, ki so tudi opazile, da je na Velem polju zelen križ iz borovih vejic za pristajanje helikopterja. Takoj so se odpravili trojci naproti tako tisti s krpilji kot tisti s smučmi. Srečanje je bilo ganljivo.

»Nisem lačen,« je rekel Kunaver, »imamo še dosti čokolade, le kruha si želim, dolgo ga že pogrešam.« — Seveda ga je takoj dobil in še kaj zraven.

V Vodnikovi koči so prespali in naslednji dan odšli v dolino. Akcija je trajala od 5. februarja od petih popoldne (ljubljska ekipa na krpiljah je začela že dan prej), ko so odšli iz Stare Fužine proti Vojam, do 8. februarja 1968, ko so se vrnili v dolino.

AKCIJA V ŠPIKU

Dne 15. junija 1964 so jeseniški reševalci prejeli poziv za reševalno akcijo v Špiku. Klici na pomoč so prihajali iz Skalaške smeri. V steni so bili **Jože Bernard** iz Žirovnice ter Martuljčani **Anton** in **Jože Oman** ter **Milan Robič**. Bili so ujetniki stene, brez poškodb, podhlajeni in utrujeni, v steni so preživeli eno noč. Zmanjkalo jim je klinov za plezanje naprej ali za spust nazaj.

Na pomoč so prvi prihiteli reševalci iz Kranjske gore, oče in sin **Mrak** in še eden, nekaj ur za njimi je vstopila v steno naveza **Dimitrov-Praček** in takoj zatem naveza, v kateri sta bila **dr. Tomaž Ažman** in **Janez Ramuš**. Pod Srcem so ostali v rezervi še **Stane Koblar**, **Berti Krapež** in **Jože Makovec**.

In potem se je začela tista strašna mōra z nevihto. Mraka je ujela na Prižnici, kjer je obstal, ker ni poznal smeri, Jeseničane pa takoj nad Srcem. Nevihta je trajala 24 ur skupaj. Lilo je v potokih, voda je prožila kamenje, strele so nabijale ves dan in vso noč. Akcija je trajala od petih zjutraj do štirih zjutraj naslednjega dne.

Ob vsakem dvigu roke za oprimkom je vdrla voda za rokav in spodaj pri hlačnici stekla ven. Vodja se je dobro zavedal, da so zadeve najmanj in vsaj toliko kritične, da bi morali takoj

nazaj. Vseeno je vprašal: »Gremo naprej ali ne?«

Niti eden ni rekel ne. Taki so bili ti moji prijatelji. Tam gori, morda samo še uro nad nami, so čakali štirje v upanju. Štirje ujetniki. Ko si moker in pomalem že podhlajen, postaja stena iz petice šestica, gibi so počasni in okoreli, moči zmanjkuje, toda nihče ni potožil. Himalajec Pavle se je kot vedno izkazal.

Na polici pod Prižnico so se odločili, da gresta naprej Pavle in Ciril, da bodo čimprej pri ujetnikih. Na Prižnici pa so se dogovorili, da gre naprej eden od Jeseničanov in Mrak. Ciril je Pavletu natančno opisal oprimke skozi okence nad Prižnico in po eni dolžini vrvi sta bila z mrakom pri ujetnikih stene.

S Prižnice navzdol je Ciril spustil vseh osem mož in sestopil zadnji. Postajalo je temno in lilo je neprestano. »Poglej ga, Ciril,« je omenil Tomaž, »najmlajši že pomalem odмира.«

Pohiteli smo: v spustu 40 metrov na Orlove glave, v popolni temi po Špikovi grapi pod Srce. Ura je bila okoli tri zjutraj, ob štirih smo bili v Martuljku.

Tak je bil naš doktor Tomaž, ki bo v srcih gorenjskih reševalcev za vedno zapisan kot junak, ki se ni odrekel dolžnosti niti v skrajno tveganih primerih. Slava tvojemu spominu, doktor Tomaž!

VIŠINSKA BOLEZEN SE LAHKO POKAŽE TUDI NIŽJE OD HIMALAJE

PREHITRO PREVISOKO

FRANC VEROVNIK

V poletnih mesecih se marsikateri slovenski planinec odpravi še kam višje od našega očaka Triglavu. Pri tem vsak od nas tvega, da se prej ali slej sreča z nevšečnostmi višinske bolezni. Menda ga ni med nami, ki je bil kje blizu štirih tisočev metrov nadmorske višine ali pa višje, da se ga ta bolezen vsaj malo ne bi prijela. Ni čudno, da jo že vrsto let proučujejo strogo znanstveno, vendar ji zaenkrat še niso prišli čisto do živega.

Nepozabno mi ostaja v spominu moje srečanje z višinsko boleznijo na strehi Evrope. Avgusta 1988 se nas je deset Korošcev odpravilo v dveh golfih proti Mont Blancu. Podvig smo skrbno načrtovali, eni z več treninga, drugi z manj. Vseeno smo zaupali svoji kondiciji.

Že pot do vasice Les Houches pod Mont Blancom nam je rahlo prekrizala račune: enega od golfov je vso nočno vožnjo po severni Italiji precej »dušilo«, tako da smo tja prišli še okrog poldneva.

PRVO SREČANJE Z VIŠINO

Lepo sončno vreme in bela pobočja Mont Blanca so nas zvabila, da smo se kar brez počitka spravili v prvo gondolo vzpenjače, ki nas je popeljala do postaje zobate železnice. Tudi na gornji postaji te železnice Le Nid d'Aigle (2372 m) se nismo obotavljali. Do zloglasnega kuloarja je šlo gladko. Pri prehodu čez delno zaledenelo grapo pa je jeklena vrv ušla iz rok vodji odprave, ko je v ledu popravilj stopa. Na srečo se je ujel na skali kakšnih deset metrov nižje. Stekla je reševalna akcija, med njo pa smo doživeli točo kamenja, ki v tej grapi zelo pogosto pada. Z nekaj praskami smo jo srečno odnesli, vendar nam je pripetljaj le vžil nekaj strahu v kosti.

Seveda smo do kočice Goûter (3817 m) prispeli šele v trdi temi. Bila je polna do vhodnih vrat. Tako smo nekateri preždeli noč na ledu v kletnem prostoru pod kočjo, nekaj srečnežem pa se je uspelo zriniti v kočo in so nač napol stojč predremali. K sreči se tam noč konča ob dveh